

CARL MÜHLMAN

İMPARATORLUĞUN
SONU
1914

BİR ALMAN SUBAYININ GÖZÜNDEN
OSMANLI DEVLETİ'NİN 1. DÜNYA SAVAŞI'NA GİRİŞİ

İMPARATORLUĞUN SONU
1914

Bir Alman Subayının Gözünden Osmanlı Devleti'nin
1. Dünya Savaşı'na Giriş

Carl Mühlman
Kitabın Orijinal Adı:
Deutschland und die Türkei, 1913-1914

TİMAŞ YAYINLARI | 2059
Tarih Kitaplığı | Osmanlı Tarihi Dizisi | 36

EDITÖR
Selim Ahmetođlu

ÇEVİRİ
Kadir Kon

KAPAK TASARIMI
Yasin Çetin

1. BASKI
Mayıs 2009, İstanbul

3. BASKI
Mart 2021, İstanbul

ISBN
ISBN 978-975-263-985-0

9 789752 639850

TİMAŞ YAYINLARI
Cağalođlu, Alemdar Mahallesi,
Alayköşkü Caddesi, No: 5, Fatih/İstanbul
Telefon: (0212) 511 24 24

timas.com.tr
timas@timas.com.tr
   timasyayingrubu

Kültür Bakanlığı Yayıncılık
Sertifika No: 45587

BASKI VE CİLT
My Matbaacılık
Maltepe Mah. Yılanlı Ayazma Sk.
No: 8/F Zeytinburnu / İstanbul
Tel: (0212) 674 85 28
Matbaa Sertifika No: 47939

YAYIN HAKLARI
© Eserin her hakkı anlaşmalı olarak
Timaş Basım Ticaret ve Sanayi Anonim Şirketi'ne aittir.
İzinsiz yayınlanamaz. Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.

CARL MÜHLMAN

BİR ALMAN SUBAYININ GÖZÜNDEN
OSMANLI DEVLETİ'NİN 1. DÜNYA SAVAŞI'NA GİRİŞİ

CARL MÜHLMAN

Türk ordusunda görev alan yaklaşık 500 Alman subayından biri olan Carl Mühlman, Prusya süvari üsteğmeni olarak Türkiye'ye geldi. 1914-1918 arasında, Türk binbaşısı olarak, askerî heyet başkanının emir subayı idi. Çanakkale Savaşları'nda 5. Tümen kurmay subayı olarak görev yaptı. Almanya'ya döndükten sonra tarih üzerine çalışmalar yaptı. Çanakkale ve Türk-Alman ilişkileri üzerine kaleme aldığı kitaplar günümüzde tarihçiler tarafından kaynak eser kabul edilmektedir.

KADİR KON

1998'de Marmara Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü'nden mezun oldu. Eğitim amacıyla 2000-2005 arasında Almanya'da bulundu. Yüksek lisansını Marmara Üniversitesi'nde Yakınçağ Tarihi alanında yaptı (2011). 2009-2013 arasında Çankırı Karatekin Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü'nde araştırma görevlisi olarak çalıştı. 2013 yılı Ağustos ayından bu yana İstanbul Teknik Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Bölümü'nde okutman olarak görev yapmaktadır. *Birinci Dünya Savaşı'nda Almanya'nın İslam Stratejisi* (Küre Yayınları, 2013) adıyla yayınlanan eserin sahibi olan Kon, araştırmalarını Birinci Dünya Savaşı, İslamcılık, Propaganda, Basın, Türk Kurtuluş Savaşı, Erken Dönem Cumhuriyet Türkiye'si gibi konular üzerinde sürdürmekte olup, söz konusu alanlarda yayınlanmış çeşitli telif ve tercüme makaleleri ve kitapları bulunmaktadır.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ..... 9

ALMAN ASKERİ MİSYONU'NUN 1913 YILINDA İSTANBUL'DA GÖREVLENDİRİLMESİ

Askerî Misyon Öncesi.....13

Askerî Misyon Etrafında Politik Kavga.....32

Sonuç.....55

DÜNYA SAVAŞI'NDA ALMAN-TÜRK İTTİFAKI

Dünya Savaşı Öncesinde Türk Dış
Politikasının Genel Hatları.....61

Dünya Savaşı'nın Çıkmasından Önce
Alman Şark Politikasının Temel Çizgileri.....73

Türk-Alman İttifak Müzakereleri ve
2 Ağustos 1914 Tarihli Anlaşma.....79

Daha Sonraki Alman-Türk Antlaşmaları.....87

TÜRKİYE'NİN DÜNYA SAVAŞI'NA GİRİŞİ

1914 Yılı Ağustos Ayı Başında Türkiye'nin
Başlangıçtaki Durumu..... 99

İstanbul'daki Dramın Seyri..... 116

Devamlı Bir Türk Tarafsızlığının
İmkânsızlığı..... 140

Dünya Savaşı'nın Seyri Bakımından
Türkiye'nin Savaşa Girmesinin Önemi..... 145

EK BELGELER.....	154
KAYNAKÇA.....	181
DİZİN.....	185

ÖNSÖZ

Elinizde tuttuğunuz bu eser Carl Mühlman'ın *Deutschland und die Türkei 1913-1914; Die Berufung der deutschen Militärmission nach der Türkei 1913, das deutsch-türkische Bündnis 1914 und der Eintritt der Türkei in den Weltkrieg* (Almanya ve Türkiye 1913-1914; Alman Askerî Misyonu'nun 1913'te Türkiye'ye Gönderilmesi; 1914 Alman-Türk İttifakı ve Türkiye'nin Dünya Savaşı'na Girişi) adlı eserinin Almanca orijinalindeki isminden de anlaşılacağı gibi, bu eser, Almanya ile Türkiye arasındaki ilişkilerin 1913-1914 yıllarını kapsayan bir dönemi ve bu dönemde gerçekleşen önemli siyasi ve askerî hadiseleri ele almaktadır. Bu kitabın Almanca olarak ilk yayınlanması 1929 yılına tekabül etmektedir. Kitabın yayınlanmasının üzerinden seksen yıl gibi uzun bir süre geçmesine rağmen, Türkiye'nin yakın geçmişinin en önemli hadiselerinden biri olan Birinci Dünya Savaşı'na girişini birinci elden yabancı arşiv belgeleri ve yaşanmışlıklarla anlatan bu çalışma maalesef bugüne kadar Türk okuyucusuyla buluşturulamamıştır.

Mühlman, 1913 yılı Aralık ayında Türk ordusunun yeniden yapılandırılması için görevlendirilen Alman Askerî

Misyonu heyetinin başındaki General Liman von Sanders'in emir subayı olarak atanmıştı. Osmanlı ordusunda binbaşı rütbesiyle çeşitli cephelerde yer alan yazar, savaşın sona ermesiyle ülkesine dönmüş ve uzun yıllar Alman arşivlerinde çalışmıştır. Mühlman'ın çalıştığı Alman Devlet Arşivi (*Reichsarchiv*) ile birlikte Deniz Kuvvetleri Arşivi (*Marine-Archiv*) ve Dışişleri Siyasi Arşivi'ndeki (*Politisches Archiv des Auswärtiges Amtes*) belgeler, başka çalışmalarında olduğu gibi, bu eserin oluşmasında da önemli katkılar sağlamıştır. Yine yazarın en yakından, yaşayarak tanık olduğu olaylar da belgelerle desteklenen hadiselerin tahlilinde kendini belli eder niteliktedir.

Alman Askeri Misyonu hadisesi ve akabindeki Türk-Alman İttifakı meselesi maalesef bugüne kadar hak ettiği ilgiyi görememiş ve olayların uluslararası boyutuyla perde arkasında gelişen müzakereler tam manasıyla açıklık kazanamamıştır. Eser bu konulara, en azından Türk okuyucusu açısından, önemli katkılar sağlayacak niteliktedir. Kuşkusuz Mühlman'ın çalışmasına yönelik gelebilecek 'Osmanlı arşiv belgelerinin kullanılmamış olması' eleştirisi kitabın yayınlandığı dönem göz önüne alındığında önemini yitirecektir. Osmanlı tarihinin sonunun başlangıcını anlatan bu kitabın Türk okuyucusu nezdinde de hak ettiği ilgiyi göreceğini umuyoruz.

Bu kitabın Türkçe tercümesini okuyarak metnin son şeklini almasındaki değerli katkılarından dolayı kıymetli eşim Zeliha S. Kon'a ve değerli dostum Süleyman Usta'ya; yine bu kitabın yayınlanması konusundaki çabalarından dolayı Timaş Yayınları Tarih Editörü Adem Koçal'a teşekkürü bir borç bilirim.

Kadir KON
Ümraniye, Nisan 2009

ALMAN ASKERÎ MİSYONU'NUN
1913 YILINDA İSTANBUL'DA
GÖREVLENDİRİLMESİ

ASKERÎ MİSYON ÖNCESİ

Almanya'nın savaş öncesi politikalarıyla ilgili suçlamalar günümüzde sıklıkla gündeme gelir. Bu suçlamalar Almanya'nın Yakındoğu'da güçlü bir şekilde boy göstermesine bağlı olarak ortaya çıkan ağır tehlikelere yöneliktir. Buna göre Alman siyaseti Yakındoğu'da uygulanan bu politikaların Almanya'nın Avrupa devletler sistemindeki konumuna olan etkilerini yeterince anlamamış veya her hâlükârda azımsamakla suçlanmıştır. Bu suçlama, şayet (Alman) imparatorluk yönetim kadrolarının Yakındoğu'da artmış sürtüşme alanlarındaki kararsız, daldan dala konan, maceracı ve zikzaklar çizen politikalarının hesabına yazılıydı son derece haklı olurdu. Alman Şark Politikası'nın daha büyük aktivitelerinin Alman güç merkezinin ekonomi ve güç politikalarına ilişkin gelişiminin tabii ve kaçınılması zor bir sonucu olarak ortaya çıkması durumunda bu suçlamalar zayıflamış sayılır.

Aynı şekilde Alman iktisat tarihinde siyasal ve iktisadi anlamdaki hesapta Bağdat Demiryolu zamanla öyle bir anlam kazandı ki, artık herhangi bir geri dönüşe imkân bırakmayacak duruma gelinmişti. Nitekim savaş öncesi dönemde Yakındoğu'nun başka bölgelerinde de çoğunlukla

Alman inisiyatifiyle değil, yabancıların inisiyatifiyle benzer durumlar meydana geldi. Hatta bu yeni durumlar daha önceden kazanılmış çok değerli pozisyonların kaybına sebep olsalar bile buralarda Alman politikaları için bir geri dönüş mümkün değildi. Buna bir örnek olarak Alman Askerî Misyonu'nun Türkiye'ye gönderilmesi olayını gösterebiliriz. Bu olay Türk-Alman ilişkilerinin şekillenmesinde çok derin bir etkiye sahip olması bakımından önemli olmuş, ancak öte yandan Alman-Rus ilişkilerinde de (negatif anlamda) kalıcı bir etkisi olmuştur.

1913 yılı sonlarında bir Alman Askerî Misyonu Türk ordusunun yeniden düzenlenmesi için İstanbul'a geldi. Bunda eski bir geleneğin devam ettirilmesinden başka bir şey görülemezdi. Daha, Büyük Friedrich (*Friedrich des Grossen*) ve II. Friedrich Wilhelm'in zamanlarında Türkiye'nin yüksek rütbeli Prusyalı subayları Rusya'ya karşı girişilen seferlerde

askerî danışman olarak Türkiye'nin saflarında yer almışlardı. Geçen yüzyılın (19. yüzyıl) 30'lu yıllarında, General Feldmareşal/Müşir von Moltke genç bir genelkurmay yüzbaşısı (*Generallhauptmann*) olarak dört yıl Türkiye'de hizmet görmüştü. Yine 1883-1894 arasında, daha sonra müşir (*Generalfeldmarschall*) olacak Freiherr

Friedrich Wilhelm

v.d. (*von der*) Goltz İstanbul'da askerî eğitmen olarak büyük başarı elde etmişti. 1894'ten sonra da bir dizi Alman subayı özellikle askerî ve askeriyeye bağlı teknik kurumlarda eğitmen olarak faaliyette bulundular. Fakat harcanan onca zaman, enerji ve arzuya karşılık gelecek bir başarı elde edilemedi.

Bu başarısızlıkta çok değişik sebepler etkili oldu. İmparatorluğun asli unsuru Türkler dışında sınır boylarında yerleşik halkların sürekli ayaklanma ve huzursuzluk içinde bulunmaları ve buna paralel olarak uzak bölgelerdeki savaşlar Türk birliklerini sürekli teyakkuz hâlinde tuttu ve sakin bir eğitimin devam etmesini engelledi. Aynı durum askerî eğitim kurumları için de geçerliydi. Yeni personel ve materyal taleplerine olan ihtiyacın ciddiyeti karşısında okullar bile duramadı, zira yatılı okul öğrencileri eğitimlerinin ortasında bile Alman öğretmenlerin ellerinden alındı. Hatta okullardaki eğitim araç gereçlerine bile ihtiyaç hâlinde el konuldu. Zamanla bir istibdat rejimine dönüşen yönetim sistemi, idarenin bütün alanları gibi orduyu da baskısı altına almıştı. Hükümdarın kendini düşürmeye yönelik faaliyetlere ilişkin şüphe ve korkusu orduda hafiyelik ve entrika olaylarını çoğalttı. Bu yüzden her türlü iş yapma arzusu ve bağımsız hareket etmeler bastırıldı. Gerçek silahlarla yapılan

Colmar von der Goltz

II. Abdülhamid

tatbikatlar yasaklanmıştı. Sırf teoriden oluşan eğitimin zararları özellikle orduda zuhur etmişti, zira askeriyedeki eğitimin uygulamalı olmasındaki mecburiyet başka kurumlardan çok daha fazlaydı. Gerçi 1908 Devrimi bu engelleri yerle bir etti ama bu özgürlükçü hareketin taşıyıcısı konumundaki subaylar heyeti kendini politikaya bulaşmaktan alıkoyamadı ve bu durum da esas mesleklerinin yükümlülüklerini ihmal etmelerine yol açtı.

Buna ilaveten yeni yaşamla birlikte Türk özgüvenini kuvvetli şekilde artıran milliyetçi duygular, yabancı eğitim fikirleri ile yabancı öğretmenler nezaretinde yapılan eğitimin gönüllü şekilde yapılmasını zorlaştırdı. Fakat Türklerin Alman öğretmenlerine gönüllü tabiyetleri Almanların çalışmalarındaki başarıya bağlıydı. Nitekim Alman emir gücü, birliklerin bazı kısımlarından meydana gelen ve Alman subayların emrinde bulunan az sayıdaki örnek birliklerle sınırlıydı. Bu birlikler de model eğitim amaçlıydı. Daha önce de ifade edildiği gibi, Alman reformcuların büyük kısmının etkisi öğretmen veya danışman olarak yalnızca askerî eğitim kurumlarında görülüyordu. Bu aşırı düşünsel anlayış, talim sistemindeki en büyük hata olarak tanımlanabilirdi. Alman teklif ve tavsiyelerinin kabulü veya reddi ileri derecede olarak şahısların inisiyatifinde bulunuyordu. Bilgiçlik, tembellik veya isteksizlik çoğu zaman Alman çabalarının karşısında aşılmaz bir set olarak duruyordu. Buna karşın yalnızca öğrencilerle öğretmenleri arasında kişisel bir güven ortamı ve saygı bağı olduğu durumlarda gerçek başarı ortaya çıkıyordu. Bu durum ise Alman subaylar için olağanüstü bir askerî otorite gösterme yanında, ön şart olarak Türklerin kendilerine has mantaliteleri konusunda tam bir anlayışı gerektiriyordu. Bu ön şartlar da her zaman yerine getiriliyor değildi. Türk subayların Bismarck zamanında geçerli olan komuta anlayışları Almanların emrindeki birliklerde de ordunun geneli için faydasız kaldı. Almanya'da eğitim görmüş Türk subayların döndüklerinde birliklerinde uygulamaya çalıştıkları yenilikler eski yöntemlere sarılma eğilimi karşısında çok az başarı elde etti.

Yurt dışında, Balkan Savaşları'nda ortaya çıkan Türk yenilgisindeki sorumluluk, haksız da olsa, Alman eğitim